

## POSTANOWIENIE

Dnia 24 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Józef Frąckowiak

SSA Agata Zając (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa D. S.

przeciwko S. S.

o ustanowienie rozdzielności majątkowej małżeńskiej,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 24 lutego 2017 r.,

skargi kasacyjnej powódki

od postanowienia Sądu Okręgowego w L.

z dnia 2 grudnia 2015 r., sygn. akt III Ca (...),

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając  
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego w  
orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie.**

### UZASADNIENIE

Pozwem z 25 czerwca 2015 r. D. S. wniosła o ustanowienie rozdzielności majątkowej z pozwanym S. S. z dniem 17 lutego 2014 r. Pozwany wniosł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 23 lipca 2015 r. Sąd Rejonowy w B. ustanowił z dniem 17 lutego 2014 r. rozdzielność majątkową stron i zasądził od pozwanego na rzecz powódki kwotę 560 zł z tytułu zwrotu kosztów procesu.

W dniu 25 sierpnia 2015 r. pozwany wniósł apelację od wyroku Sądu Rejonowego. Pozwany zmarł w dniu 7 października 2015 r.

Postanowieniem z dnia 2 grudnia 2015 r. Sąd Okręgowy w L. umorzył postępowanie w sprawie z mocy art. 446 k.p.c. w zw. z art. 452 k.p.c. Skargę kasacyjną od powyższego postanowienia wniosła powódka, zaskarżając je w całości oraz wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi drugiej instancji.

Powódka zarzuciła naruszenie przepisów postępowania, które to uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 446 k.p.c. w zw. z art. 452 k.p.c. poprzez niezasadne uznanie, że w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej pomiędzy małżonkami, w której powódka żądała ustanowienia rozdzielności majątkowej z datą wsteczną, wcześniejszą niż dzień wniesienia powództwa, w sytuacji, w której pozwany zmarł, odpowiednie zastosowanie przepisu art. 446 k.p.c. polegać powinno na jego zastosowaniu wprost i umorzeniu postępowania w sprawie, w sytuacji gdy z uwagi na charakter i istotę tego postępowania oraz cel, jaki ma zostać w jego wyniku osiągnięty, art. 446 k.p.c. nie powinien znaleźć w tym przypadku zastosowania w żadnym zakresie, a postępowanie winno nadal się toczyć, zaś w miejsce pozwanego powinni wstąpić jego spadkobiercy, co doprowadziło do niezasadnego umorzenia postępowania w sprawie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 452 § 2 k.p.c. w sprawach o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami stosuje się odpowiednio m.in. przepisy art. 446 k.p.c., co w ocenie Sądu Okręgowego uzasadnia umorzenie postępowania w razie śmierci jednego z małżonków.

Odesłanie do „odpowiedniego” stosowania przepisu wskazuje na konieczność rozważenia możliwości zastosowania wskazanej normy prawnej z uwzględnieniem zasadniczych celów i charakteru postępowania, w którym norma ta ma być zastosowana.

Wydając zaskarżone orzeczenie Sąd Okręgowy nie odniósł się zaś do istoty postępowania i treści zaskarżonego wyroku, którym rozdzielność majątkowa stron

została ustanowiona z datą wcześniejszą niż data orzeczenia Sądu Rejonowego i data wniesienia pozwu.

Przepis art. 446 k.p.c. ma zastosowanie wprost w sprawach o rozwód i separację, a więc w sprawach, w których wydane przez sąd orzeczenie konstytutywne kształtuje na przyszłość sytuację prawną stron. Skoro nie jest możliwe orzeczenie rozwodu czy separacji z datą wsteczną, a śmierć jednego z małżonków definitywnie zmienia sytuację prawną małżonka pozostałego przy życiu, kontynuowanie postępowania rozwodowego jest niecelowe, co uzasadnia w takiej sytuacji jego umorzenie. Z tego względu ustawodawca wprowadził art. 446 k.p.c., który jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 174 § 1 k.p.c. i którym ma zastosowanie w razie śmierci jednego z małżonków w toku całego postępowania w sprawie o rozwód, dopóki postępowanie to nie zostanie prawomocnie zakończone. Tym niemniej ustawodawca, mając na względzie skutki umorzenia procesu rozwodowego wobec śmierci jednego z małżonków w zakresie dziedziczenia - pozostały przy życiu małżonek jest bowiem ustawowym spadkobiercą małżonka zmarłego w toku postępowania rozwodowego - a w konsekwencji możliwość powstania sytuacji, w której dojście takiego małżonka do dziedziczenia naruszałoby poczucie słuszności, wprowadził regulację zawartą w art. 940 k.c., pozwalającą na przeprowadzenie odrębnego postępowania weryfikującego zasadność żądania orzeczenia rozwodu z winy małżonka pozostałego przy życiu i pozwalającego na osiągnięcie, w zakresie dziedziczenia, takiego skutku, jaki wystąpiłby w wypadku rozwiązania małżeństwa czy orzeczenia separacji, a więc wyłączenia małżonka spadkodawcy z kręgu spadkobierców ustawowych.

Prawo żądania zniesienia wspólności majątkowej między małżonkami ma charakter majątkowy (tak Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 5 października 1994 r. III CZP 126/94, *OSNC* 1995, z. 2, poz. 34), a osobisty charakter tego prawa wynikający z art. 52 § 1 k.ro., został zmodyfikowany dodaniem z dniem 20 stycznia 2008 r. art. 52 § 1 a k.r.o., zgodnie z którym prawo to przysługuje nie tylko każdemu z małżonków, ale także wierzycielowi jednego z małżonków, który zmierza do zaspokojenia swojej wierzytelności z majątku objętego wspólnością małżeńską. Celem niniejszego postępowania jest

ustanowienie rozdzielności majątkowej, a w konsekwencji zniesienie wspólności majątkowej, jaka między małżonkami powstała w chwili zawarcia małżeństwa.

Niewątpliwie wspólność majątkowa małżeńska ustaje z chwilą śmierci jednego z małżonków, zatem w wypadku, gdy żaden z małżonków nie żądał ustanowienia rozdzielności majątkowej z datą wsteczną, nie ma powodu do kontynuowania postępowania, którego cel został osiągnięty.

Art. 52 § 2 k.r.o. stanowi, że rozdzielność majątkowa powstaje z dniem oznaczonym w wyroku, przy czym wyjątkowo może to być dzień wcześniejszy, niż dzień wytoczenia powództwa.

Wyrok wydany w sprawie o ustanowienie rozdzielności majątkowej niewątpliwie więc ukształtuje sytuację prawną stron na przyszłość, ale może także mieć moc wsteczną, kształtując stosunki majątkowe między małżonkami także w okresie poprzedzającym wytoczenie powództwa.

Chociaż wspólność majątkowa istniejąca między małżonkami ustaje także z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego, to w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalony jest pogląd, że orzekanie o zniesieniu małżeńskiej wspólności majątkowej z mocą wsteczną jest dopuszczalne także po prawomocnym rozwiązaniu związku małżeńskiego przez rozwód, jeżeli powództwo zostało wytoczone przed tą datą (tak Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 5 listopada 1993 r. III CZP 161/93, Wokanda 1994/1/4 oraz w uchwale z dnia 14 kwietnia 1994 r. III CZP 44/94, OSNCP 1994, nr 10, poz. 190).

Ustanowienie rozdzielności majątkowej z datą wsteczną ma wpływ na ustalenie składników majątku wspólnego, a w konsekwencji podział tego majątku oraz na określenie składu *masy spadkowej* po zmarłym małżonku. O tym, czy określone składniki majątkowe nabyte przez jednego z małżonków wejdą w skład majątku wspólnego, czy też powiększą majątek odrębny małżonka będzie decydować data ich nabycia i data z jaką wspólność majątkowa, zgodnie z wyrokiem sądu, ustanie. Zastosowanie art. 446 k.p.c. w sytuacji, gdy powódka żąda ustanowienia rozdzielności majątkowej z datą wsteczną i umorzenie postępowania wobec śmierci pozwanego, uniemożliwiłoby więc osiągnięcie celu postępowania. Z uwagi na powyższe należy podzielić pogląd Sądu Najwyższego

wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 1987 r., III CRN 50/87 (OSNCP 1988, z. 5, poz. 71) oraz w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 1996 r., I CRN 9/96 (OSNC 1996/6/85), że w razie śmierci małżonka w procesie o zniesienie z datą wsteczną wspólności majątkowej małżeńskiej, postępowanie nie podlega umorzeniu na podstawie art. 446 k.p.c. w zw. z art. 452 k.p.c., ale jest kontynuowane z udziałem spadkobierców zmarłego, jeśli są nimi osoby inne, niż małżonek zmarłego. Uznając za zasadny podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 446 k.p.c. w zw. z art. 452 k.p.c. Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>16</sup> k.p.c. orzekł jak w sentencji.

jw

r.g.